

stveno zanimali tujega znanstvenika, ko bo študiral svoje narodne pesmi. Levji delež med temi ima poleg italijanske zlasti še nemška znanost, ki mimo ugotovitev o Rotherju in nekaterih narodnih pesmih (glej strani 225, 340!) ne bo mogla iti. Da pa se je Grafenauerju delo v toliki meri posrečilo, imajo ne male zasluge vsi, ki so se zadnja leta s toliko skrbjo bavili s problemom Lepe Vide, zlasti pa še France Marolt (opozarjam na dialektično in folklorno točno zabeleženo gradivo, na katerega se znanstvenik lahko popolnoma zanese! Dragocen je njegov koreografski načrt plesa »Sprelepe Vide«). Njegova glasbeno-folklorna avtoriteta je marsikje Grafenauerjeve hipoteze potrdila. Tako sintezo Grafenauerjevega in Maroltovega dela je treba videti v poglavju o pripovedni dolgi vrstici.

Dejstvo, da Grafenauer zajema v svoji knjigi problematiko motivne skupine, ki jo moremo slediti po vsej evropski celini in še preko nje, utira delu pot v znanost evropskega okvira. Pri vsem tem ima pa eno slabost: to je matrone, za laika skoraj nedostopno delo. Grafenauer je svojo razpravo dvignil na tako znanstveno ravén, da jo bo le malokdo prijel v roke. Marsikatera poglavja, zlasti VI. do XII., postanejo zaradi silne zapletenosti gradiva jasna šele po ponovnem natančnem študiju. Zato pa je nujno potrebno, da se izsledki tako bogate študije, ki je sicer zapisana sterilni usodi vseh edicij znanstvenih Akademij, v dostopnejši obliki popularizirajo v okviru naše literarne zgodovine in narodopisja.

Lenček Rado.

**Dr. Vladimir Murko, Denar, Ljubljana, 1. september 1943.** Slovenska poljudnoznanstvena knjižnica »Svet«, letnik I, št. 1, str. 171.

Ni lahko pisati tako imenovana poljudnoznanstvena dela, če pod to oznako razumevamo taka samostojna dela, ki sicer razvijajo znanstvena spoznanja o zadevnem predmetu, vendar pa skušajo biti tako podana, da jih more s primerno lahkoto razumeti tudi človek, ki se z dotično panogo znanstva ali pa z znanstvom sploh ne peča. Ako s tega sodila motrimo novo knjigo plodovitega gospodarskega pisatelja prof. dr. V. Murka o denarju, bi mogli reči, da se je pisec trudil poljudnoznanstveni ideal razpravljanja čim bolj doseči. Ako ga ni v celoti dosegel, je to v znatni meri pripisati tudi dejstvu, da na področju gospodarskih ved nimamo še dovolj ustaljenega in populariziranega enotnega izrazoslovja. Ni čuda. Saj to težavo občutijo povsod po svetu, kakor so to ugotovili na mednarodnem kongresu gospodarskih ved v Parizu leta 1937., ko so sklenili temu odpomoči s pripravo mednarodnega, za vse ekonomiste moralno obveznega enotnega slovarja gospodarskih pojmov in izrazoslovja, ki ga pa do danes še ni. Dokler ga ni, si morajo posamezni gospodarski pisci, posebno pri nas, kjer je gospodarska književnost še zelo pičila in gospodarska izobrazba sorazmerno malo razširjena, gospodarsko izrazoslovje šele ostvarjati in seveda večino strokovnih pojmov sproti razlagati in ponazarjati. Tako trpi enostavnost podajanja in se obtežuje slog, ali pa se v nasprotnem primeru tvega razumljivost, kar se v M. knjigi izmenoma oboje na več mestih neprijetno občuti.

Glede znanstvenega pomena M. knjige bi bilo najprej omeniti, da moti prenatrpanost s slikami, katerih mnoge bi tudi brez škode za poljudno privlačnost knjige lahko izostale (n. pr. sl. 4, 38, 110, 146, 149, 165 itd.). Iz predgovora M. knjige ni razvidno, kateri glavni namen je avtor svojemu delu o denarju postavil: ali je hotel obdelati bolj zgodovinske zanimivosti ter tehnične in konvencionalne značilnosti denarnega pojava, ali pa je nameraval podati predvsem narodno-gospodarski prikaz o denarju. Iz dela samega bi sklepal, da si avtor tega vprašanja ni alternativno postavil, marveč je svoje delo spisal brez posebnega poudarka na razlikovanju teh dveh vidikov, vendar tako, da dejansko prevladuje bolj zgodovinsko, zunanje-tehnično in konvencionalno pripovedovanje o denarju. To je še poudarjeno s poglavji o najdiščih in pridobivanju zlatih kovin, o napravljanju lažnega denarja in o numizmatiki. Če upoštevamo gospodarsko-znanstveni vidik, imam občutek, da je v knjigi le preveč zgodovinskega pripovedovanja, ki se razblinja v najrazličnejših podrobnostih, dočim je n. pr. o Lawovi emisijski banki in o francoskih asignatih, posebno pa o najnovejši predvojni denarni zgodovini očitno premalo povedanega in razloženega.



Poglavji o ponarejanju denarja in o numizmatiki pa po mojem čutu v kontekst gospodarske razprave o denarju sploh ne spadata. Mnenja sem, da bi znanstvena (pa tudi poljudna) vrednost knjige pridobila, če bi bil avtor vse za gospodarsko razlago denarja nebstvene zgodovinske in tehnične podrobnosti iz glavnega konteksta razprave primerno izločil. Vsekakor v sedanji obliki zaradi tega trpi umljivost in preglednost razprave z ozirom na bistvo predmeta, t. j. glede na čim večjo jasnost o pomenu in vlogah denarja v sodobnem gospodarskem življenju. Bolje pa je, da dobi širša javnost nekaj jasnega bistvenega znanja o denarju kot osrednjem pojavu sodobnega gospodarskega življenja, kakor pa, da brez jasnega vtisa stoji pred razpršeno sliko nebstvenih podrobnosti, ki je zaradi mešanja zgodovinsko-zanimivostnih, snovno-tehničnih in drugih negospodarskih elementov z narodno-gospodarskimi bistvenostmi megljena. S tega vidika se mi zdita zgledni poljudnoznanstveni deli o denarju, ki sta ju z veliko jasnostjo in priprosto umljivostjo spisala Baudin (*La monnaie, ce que tout le monde devrait en savoir*, Paris 1938) in Weber (*Geld, Banken, Börsen*, Leipzig 1939).

Še nekaj pripomb k vsebinskim posameznostim M. knjige: Avtor pravi uvodoma, da si ne moremo napraviti jasnejše zgodovinske slike, zakaj je denar sploh nastal (str. 7). Zgodovinsko znani denarni predmeti so se pojavili oziroma jeli uporabljati kot denar pač iz evidentnih potreb razvijajoče se gospodarske izmenjave. — Kovinski denar (v obliki kurantnih novcev) ni iz obtoka izpadel prvenstveno zaradi prepisnega plačilnega prometa (str. 16), temveč prej zaradi udomačenja bankovcev. Bankovci so nadomestili kovinski denar, prepisni plačilni promet (tako imenovani skripturalni denar) pa postopoma izpodriva gotovinski plačilni promet na sploh, je pa v mnogih deželah tako n. pr. tudi pri nas, šele na pravem začetku svojega razmaha, čeprav kurantnih novcev že davno ni več v obtoku. — Bankovci po svoji snovni vsebini gotovo nimajo posebne uporabne vrednosti, ki bi utemeljevala njih denarno svojstvo. Zato je uporabno vrednost denarne snovi težko prištevati med splošno potrebne lastnosti vsakega denarja (str. 20). — Formulacija »v soglasju s prometom« ni jasna (str. 20). — Premalo oz. premalo jasnega je povedano o gospodarskih značilnostih produkcije zlata (str. 85 sl.), n. pr. o obratni sorazmernosti njene konjunktore s splošno gospodarsko konjunkturo ob pogoju zlate veljave ter o gospodarskem pomenu te posebnosti. — Premalo pojasnjena je omemba o modernih težnjah po denarnem kritju v »delu« (str. 108), posebno še, ker bi mogel kdo te težnje zamenjavati z marxistično demagogijo o »delovnem denarju«, čeprav med obema ni resne sorodnosti. — Pomanjkljiva je definicija inflacije kot »prekomernega povečanja denarnega obtoka« (str. 109), ko je mogoče inflacijo bolj točno označiti kot izdajanje denarja ali odobravanje kreditov brez kritja v odgovarjajočih novih gospodarskih dobrinah ali v kritvenih rezervah (zlato, srebro, devize; bankovci ali dobroimetja — v primeru kredita) v znatnem obsedu in z občutnim vplivom na splošno raven cen. — Omemba devaluacije je brez prave zveze in premalo pojasnjena vrinjena v odstavek o deflaciji (str. 110). — Premalo jasen je tretji odstavek na str. 114 o spremembah zlate vrednosti. Ni jasno, ali so mišljene spremembe v ceni zlata (vrednostno razmerje med zlatom in denarjem), ali spremembe v kupni moči zlata (vrednostno razmerje med enoto zlata in odgovarjajočo količino blaga ali uslug), ali oboje. Vsekakor je cena zlata ob pogoju zlate veljave zakonito ustaljena, zanesljivost denarja v zlato in obratno ter svoboden mednarodni promet z zlatom pa jamčita skladnost med zakonito in tržno ceno zlata. (Sploh je o tako imenovanem zlatem mehanizmu ter o mehanizmu meddenarnega tečaja na sploh v knjigi premalo povedanega). — Odločno premalo so razložene denarno-politične zasnove v zvezi z raznimi enačicami tako imenovane količinske denarne teorije, indeksne veljave in sploh dirigiranega ali manipuliranega denarja (str. 114—116) i. d.

Predvsem pogrešam v M. knjigi pregledno enumeracijo denarnih funkcij (merilo vrednosti, menjalno oz. plačilno sredstvo, sredstvo za varčevanje) in njih razlago; nadalje opis in razlago pojma denarne stabilizacije (dejanske in



zakonite) ter načinov za njih izvedbo ter ohranitev; kaj več o regulacijskih fondih, ki so v zadnjih desetih letih po splošni opustitvi mednarodne zlate veljave igrali tako važno vlogo na področju denarne in splošne gospodarske politike.

Mimo teh pripomb pa je treba M. knjigi o denarju dati vse priznanje in je delo plod velike erudicije. Poleg amaterskih denarnih »filatelistov« in numizmatikov bodo knjige veseli tudi široki ljudski sloji, saj bodo v njej našli mnogo koristnega za svoje trdo vsakdanje življenje v zvezi z denarjem, posebno v poglavju o domačem in inozemskem plačilnem prometu, ki zelo stvarno in pregledno opisuje tehniko vseh vrst plačilnega prometa.

Neizpodbitno izvirno vrednost pa ima poglavje o zgodovini denarstva na Slovenskem.

Zelo bi knjigi koristilo stvarno kazalo. Škoda, da ni avtor za to delo angažiral kakega svojega učenca, kakor je to drugod v navadi, kjer se tudi s takim sodelovanjem navaja mlade talente k samostojnemu znanstvenemu prizadevanju.

M. knjiga o denarju je razveseljiv pojav na medvojnem slovenskem književnem trgu; posebno še, ko je znano, da se avtor ni zaprl pred velikimi tegobami našega časa za štiri stene svojega študijskega kabineta, temveč plemenito izvršuje tudi svojo prekopoklicno človečansko in narodno dolžnost.

C. Žebot.

**Breznik Anton, Stavčna negacija v slovenščini.** Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani, filozofsko-filološko-historični razred, Razprave, prva knjiga, 1943.

Naš najvišji znanstveni in umetnostni zavod je od svoje ustanovitve 1938 dalje pokazal izredno delavnost, saj nas je presenetil že z dolgo vrsto del iz področja znanosti, deloma tudi umetnosti. Letos je prvič izdal posebno knjigo Razprav iz filozofije in jezikoslovja. Prva knjiga obsega Alme Sodnikove razpravo o vplivu Boškovićeve prirodne filozofije v naših domačih filozofskih tekstih iz XVIII. stoletja, Rajka Nahtigala Rekonstrukcijo treh starocerkvenoslovanskih izvirnih pesnitev, Ivana Grafenauerja prikaz in obrazložitev Duhovne brambe in Kolomonovega žegna, Franceta Grivca razpravo o Clozovem-Kopitarjevem glagolitu v slovenski književnosti in zgodovini ter Antona Breznika razpravo o stavčni negaciji v slovenščini. O ti zadnji hočem nekoliko podrobneje spregovoriti in staviti k njenim izvajanjem nekaj pripomb in pomislekov, ki so se mi porodili ob branju razprave in ki se mi o njih zdi, da jih bo vendarle treba nekoliko upoštevati, preden se izsledki pričujoče razprave povsem uveljavijo v prvi prihodnji izdaji Slovenske slovnice.

Prva odlika omenjene Breznikove razprave je v tem, da je tukaj prvič v slovenščini celotno zajeto vprašanje negacije v slovenski sintaksi, druga pa v tem, da prikazuje premnogo novih pogledov in marsikaj sprememb do sedaj veljavnih pravil o zanikanem velelniku ter o nikalnih povedkih v zvezi z njihovimi dopolnili. Kajti Breznik razpravlja v petih obsežnih poglavjih o stavčni negaciji v slovenščini, in sicer o negaciji pri velelniku, pri raznih zvezah objekta, pri osebkju in povedku ter o negaciji pri prislovu mere. Pisec je razpravo globoko zasnoval ob uporabi najstarejših starocerkvenoslovanskih tekstov, različnih slovanskih tekstov iz sedanjih jezikov, slovenskih starejših in novejših tekstov ter slovenskega živega govora in narodnih pesmi. Ob primerjavi vseh teh obsežnih zgledov je prišel Breznik do povsem novih pravil in jih sedaj kot prvi objavil glede vseh problemov negacije, ki so nanje že premnogi v zadnjih dveh desetletjih kazali in zahtevali njihove rešitve v veljavni slovnici in pravopisu.

Kljub tem in takim odlikam pa razprave v vseh podrobnostih ne bomo mogli sprejeti, ker se mi zdi, da včasih Breznik le preveč veljave daje starim tekstom in zato preveč zanemarljivo sodobni živi govor, tako pismeni kakor ljudski. Gotovo je in bo ostalo zmerom živo in odprto vprašanje, kako daleč sme iti slovničar sinhronične slovnice, kako daleč sme popustiti piscem in živi govornici, kako dolgo pa imajo veljavo in oblast stara ustaljena pravila